חשבון השמיטין והיובלות

ערכין יא: – יג. · באיזו שנה של השמיטה חרבו שני בתי המקדש?

1 נקודת המוצא: הברייתא של רבי יוסי

יא:

כשחרב הבית בראשונה, אותו היום תשעה באב היה, ומוצאי שבת היה, ומוצאי שביעית היתה, ומשמרתו של יהויריב היתה... וכן בשניה.

תשעה באב · מוצאי שבת = יום ראשון · **מוצאי שביעית = השנה שאחרי שביעית (רש"י: "שמינית")** · משמרת יהויריב

השאלה של הסוגיא: האם "מוצאי שביעית" מסתדר עם חשבון השנים — גם בבית ראשון וגם בבית שני?

2 הכלי: סרגל היובל — שתי שיטות

שביעית (שנת השמיטה) · **מוצאי שביעית** = השנה שאחרי שביעית: שנה 1 בשמיטה, וגם שנת היובל (רש"י) · יובל (שנת החמישים)

רבנן שנת החמישים עומדת בפני עצמה, והמניין הבא מתחיל אחריה ← **כל יובל = 50 שנה**

רבי יהודה שנת חמשים עולה לכאן ולכאן — היובל הוא גם שנה 1 של המחזור הבא ← **כל יובל = 49 שנה**

ההפרש: בכל יובל רבי יהודה מונה שנה אחת פחות — אחרי 8 יובלות 8 שנים, ואחרי 17 יובלות 17 שנים.

3 בית ראשון: היובל של יחזקאל

יב.

"בעשרים וחמש שנה לגלותנו, בראש השנה בעשור לחדש, בארבע עשרה שנה אחר אשר הכתה העיר"

(יחזקאל מ, א) **איזו היא שנה שראש השנה בעשור לחדש? הוי אומר: זה יובל** ← **היובל חל 14 שנה אחרי החורבן**

תקריב: סוף היובל, שנים 29–50

הקושיה: אם החורבן במוצאי שביעית וסופרים גם אותו — **מחד בשבוע לחד בשבוע — תמני, לחד בשבוע אחרינא — חמש עשרה הוויין** — היובל בשנת 15, לא 14!

רבינא: **בארבע עשרה שנה אחר שנה שהוכתה העיר** — את שנת החורבן עצמה לא סופרים:

בית ראשון חרב ב**שנת 36 ליובל** = שנה ראשונה לשמיטה = **מוצאי שביעית** (רש"י)

ומה עם "בעשרים וחמש שנה לגלותנו"? גם זה מדויק: 25 = 14 + 11

- **גלו בשבע, גלו בשמונה; גלו בשמונה עשרה, גלו בתשע עשרה** — לא שלוש גלויות אלא שתיים, כל אחת בשני מניינים: **שנה ראשונה כיבש נינוה, שניה עלה וכיבש יהויקים.**
- **לבר משתא דגלו בה** — שנת הגלות עצמה אינה נספרת, ולכן 25 ולא 26. (לפי חשבון רש"י: 10 שנים שבין הגלות לחורבן + 15 מהחורבן עד היובל, ועד בכלל.)

בעמוד 2 ← בית שני (420 שנה), ובדיקת בית ראשון לפי מניין השנים מהכניסה לארץ

4 בית שני: 420 שנה

יב:

בבית ראשון הפסוק הכריע: שנת 36. בבית שני אין פסוק, ולכן מחשבים: **מכדי בית שני כמה קם? ארבע מאה ועשרים.**
420 שנים שלמות עברו, והחורבן בשנת 421 (רש"י ותוספות). **השאלה: איזו שנה בשמיטה היא שנת 421?**

רבנן — יובל של 50 שנה

8 יובלות × 50 = 400 + 2 שמיטות = 14 + נשארו = 6 = 420

ארבע מאה — תמניא יובלי, ארבסרי — תרי שבוע, פשו להו שית

שנת 420 היא השישית בשמיטה — והחורבן, בשנת 421, בשביעית עצמה.

השמיטה שבה נופל החורבן:

1	2	3	4	5	6	7	1
						חורבן · 421	שנת 420 ▲

הוה ליה בשיתא בשבוע — לא מוצאי שביעית!

רבי יהודה — יובל של 49 שנה

8 יובלות × 49 = 392 + 4 שמיטות = 28 = 420

אייתי תמניא מתמניא יובלי, והני שית — הוי ארביסר

8 השנים שנחסכו ב-8 היובלות + 6 שנשארו = 14 = עוד שתי שמיטות שלמות.

השמיטה שבה נופל החורבן:

1	2	3	4	5	6	7	1
						חורבן · 421	שנת 420 ▲

אישתכח דבמוצאי שביעית חרוב

5 אבל לרבי יהודה — בית ראשון לא מסתדר!

יב:

אי רבי יהודה, בראשונה לא משכחת לה — **הבדיקה:** סופרים את השנים מהכניסה לארץ, ורואים אם מגיעים לשנת 36 שלמדנו מהפסוק (סעיף 3).

1. **כמה שנים מהכניסה לארץ עד החורבן?** שבעה עשר יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו = 850 = 50 × 17 שנה:

חורבן: שנת 850 ▼

מהכניסה לארץ עד בניין הבית: 440 שנה (רש"י: 40 – 480)

7 שכיבשו + 7 שחילקו	ועוד 426 שנה	בית ראשון עמד 410 שנה

2. **מאיזו שנה התחילו למנות?** אם מהכניסה, ביובלות של 50 כחשבון הברייתא — החורבן בשנת היובל עצמה (**נמצא בית חרב בתחילת יובל**, רש"י), ולא בשנת 36.
אלא צא מהם שבע שכיבשו ושבע שחילקו — התחילו למנות רק אחרי 14 שנה ← **850 − 14 = 836** שנות מניין עד החורבן.

3. **איזו שנה ביובל היא שנת 836?** כאן השיטות נפרדות:

רבנן 836 = 16 × 50 + 36 ✓
שנת 36 ליובל, בדיוק כמו בפסוק: **מוצאי שביעית**, והיובל 14 שנה אחריה

רבי יהודה 836 = 17 × 49 + 3 ✗
הוה ליה בתלתא בשבוע — שנה 3 בשמיטה, לא מוצאי שביעית (רש"י: 3 = 14 − 17)

6 שלושה יישובים למה שלא הסתדר

יב: – יג.

א · הכול כרבי יהודה

מיישב: בית ראשון לרבי יהודה (סעיף 5)

הנך שני דאגלינהו סנחריב, עד דאתא ירמיה אהדרינהו — לא קחשיב להו

בשנות גלות עשרת השבטים לא מנו. כשהחזירם ירמיהו, בי"ח ליאשיהו, התחיל מניין חדש:

36 = 11 + 11 + 14
14 יאשיהו (י"ח–ל"א) · 11 יהויקים ויהויכין · 11 צדקיהו

✓ **שנת 36 = מוצאי שביעית**

(רש"י: את הגירסה "תלת שני" הוא דוחה)

ב · הכול כרבנן

מיישב: בית שני לרבנן (סעיף 4)

לעולם רבנן, וכי קתני "וכן בשניה" — אשארא

"וכן בשניה" נאמר רק על השאר: תשעה באב ומוצאי שבת (רש"י).
ראיה: משמרתו של יהויריב בשניה
מי הוא? רק ארבע משמרות עלו מן הגולה, ויהויריב אינה אחת מהן.

✓ **"וכן בשניה" — לא על שביעית**

(ובית שני אכן חרב בשביעית עצמה)

ג · רב אשי: הכול כרבנן

מיישב: בית שני לרבנן (סעיף 4)

הנך שית שני עד דסליק עזרא ומקדיש — לא קא חשיב להו

שש השנים הראשונות של הבית, עד שעלה עזרא וקידש — לא נמנו:

420 − 6 = 414 = 8 × 50 + 14
שנת 420 לבית = שביעית

✓ **שנת 421 = מוצאי שביעית**

(רש"י: התחילו למנות בתשרי, שנה ז' לבניין)

סיכום

	בית ראשון · חרב בשנת 850 לכניסה לארץ	בית שני · עמד 420 שנה
רבנן יובל = 50	✓ 836 = 16 × 50 + 36 — שנת 36 ליובל — מוצאי שביעית	✗ 420 = 8 × 50 + 14 + 6 — שנת 421 — שביעית עצמה ← יישוב ב ("אשארא"), או יישוב ג (רב אשי: בלי 6 שנים)
רבי יהודה יובל = 49	✗ 836 = 17 × 49 + 3 — שנה 3 בשמיטה ← יישוב א: מניין חדש מי"ח ליאשיהו — שנת 36	✓ 420 = 8 × 49 + 28 — שנת 421 — מוצאי שביעית

ומנין "שבע שכיבשו ושבע שחילקו"? (יג.)

כלב בן 40 בשילוח המרגלים (שנה שנייה) ← בן 78 במעבר הירדן ← בן חמש ושמונים בחלוקה ← 7 = 78 − 85 שנות כיבוש

ושבע שחילקו: מדשבע כיבשו — שבע חילקו, או: כי רק כך יוצא היובל של יחזקאל 14 שנה אחרי החורבן.